

РОЗВЕДЕННЯ ТА СЕЛЕКЦІЯ ТВАРИН

УДК 636.751.1/082.22

ПРОВЕДЕННЯ ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ З СОБАКАМИ ПОРОДИ НІМЕЦЬКИЙ КУРЦХААР НА ОСНОВІ ПОЛЬОВИХ ІСПИТІВ

*В. П. Бородай, доктор сільськогосподарських наук, професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Ю. М. Титаренко, аспірант**
Інститут розведення та генетики тварин НААН України

Наведені та проаналізовано основні пункти положення про весняні польові тести DERBY (Німеччина) для лягавих собак віком до 1,5 років. Встановлено доцільність введення аналогічних обов'язкових випробувань в Україні для поліпшення племінної роботи з собаками породи німецький курцхаар.

Німецький курцхаар, польові випробування DERBY, племінна робота.

На тепер в Україні все більшої популярності серед мисливських порід собак набуває порода німецький курцхаар. Собаки цієї породи характеризуються як витривалі, непримхливі, з гарними і різнобічними робочими якостями, зручними в утриманні, навіть в умовах міських квартир.

В Україні велика кількість собак перебуває у власності пересічних мисливців та людей, що не опікуються полюванням. У цьому разі, більшість із власників розводять собак, не завжди дотримуючись правил селекції і, часто, не зважаючи на специфіку цієї породи. Усе це спричинено багатьма факторами, що так чи інакше впливають на стан породи у країні. Основними з них є різноманітність правил польових випробувань, наявність організацій, які опікуються племінною справою без постановки єдиних конкретних цілей і задач, розрізненість думок щодо важливості тих чи інших вроджених або набутих якостей, недостатня кількість і рівень підготовки кваліфікованих кадрів (експертів-кінологів), які на професійному рівні мають організувати планомірну, цілеспрямовану племінну роботу з породою на території України.

Насамперед слід зазначити, що експертиза робочих якостей лягавих собак у країнах Західної Європи багато у чому відрізняється від системи, затвердженої в Україні. Різниця, насамперед, полягає у розумінні призначення випробувань. Система, затверджена в Україні, застосовується для острівних собак, і містить класичну англійську систему так званих «фільд-тральсових» випробувань, під час яких робиться акцент на швидкість і дальність чуття, тобто собака повинен знайти найбільшу кількість птахів за фіксований час. Треба зауважити, що під час адаптації англійсь-

* Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор В. П. Бородай.

© В. П. Бородай, Ю. М. Титаренко, 2013

кої системи до місцевих умов з часом зникло багато елементів, які, більшою мірою, мали значення для практичного полювання: апорт, анонс і відгук зі стійки за свистком. Це пояснюється тим, що випробування набули більш «спортивного» значення. На різнобічні вроджені нахили континентальних лягавих під час оцінювання не зважали через невелику чисельність собак. До того ж, про різнобічну підготовку лягавої, якщо і знали, то вважали її надзвичайно важкою [3].

Західноєвропейська школа підготовки багатогранних лягавих працювала своє ставлення до випробувань. Проведення польової експертизи, виявлення вроджених задатків та використання собаки у подальшому племінному розведенні стали тісно пов'язаними, залежними один від одного, чинниками. Польові випробування почали проводити задля досягнення таких цілей – виявлення вроджених задатків, отримання кваліфікації багатогранності, племінна оцінка. Отже, не кожна лягава, що має необхідні вроджені задатки, може стати багатогранною, проте може бути допущена до полювання. Водночас не кожна багатогранна може бути допущена до подальшого племінного розведення, якщо вона не пройшла племінних випробувань. Загальне завдання такої складної системи полягає у жорсткому доборі племінних особин для породи, основне призначення якої – різнобічне полювання. Ослаблення вимог неминуче призведе до пригнічення і зниження рівня породи загалом. Вимоги до собак породи німецький курцхаар визначалися, насамперед, місцевими способами ведення мисливства. Тому першість мали нахили, що вдовольняють не стільки естетичні вимоги, скільки гарантують ефективність і результативність полювання. Реалізація зазначених вимог можлива тільки за умов, коли собака має урівноважений тип нервової системи. Саме тому до племінних статутів виокремленими пунктами занесені вимоги до поведінки собаки та типу його нервової системи. Будь-які відхилення призводять до негайного вилучення лягавої з племінного розведення [4].

У такій ситуації слід більш детально дослідити систему племінного розведення німецького короткошерстого курцхаара країни-оригіатора породи – Німеччини.

Мета дослідження – проаналізувати систему випробувань, що застосовується для племінної оцінки лягавих собак під час весняних польових тестів DERBY (Німеччина) для виявлення оптимальних шляхів досягнення кращих показників екстер'єру та вроджених робочих якостей і багатогранності собак породи німецький курцхаар в умовах України.

Матеріал і методика дослідження. Оцінку системи випробувань, що застосовується для племінної оцінки лягавих собак наведено на прикладі породи німецький курцхаар за результатами опублікованих літературних джерел, а також власних досліджень роботи весняного польового тесту DERBY (Німеччина).

Результати дослідження. Важливим аспектом племінного розведення собак породи німецький курцхаар у Німеччині є система іспитів і випробувань. Перша оцінка собаки, що є обов'язковою для допуску до подальшого розведення – це весняний польовий тест DERBY для молодих

собак віком до 1,5 років. Досвід свідчить, що саме навесні у полі є всі передумови для випробування задатків тонкості чуття, здібностей пошуку дичини, а також демонстрації стійки на пернату дичину [1].

Розглянемо основні пункти положення цих іспитів.

«DERBY – це іспит з визначення робочих здібностей та племінних якостей собаки. Метою проведення іспиту є виявлення здібностей за основними елементами роботи в польових умовах та формулювання висновків щодо племінної цінності собак [1]. Слід зазначити чіткість усвідомлення мети випробувань. Взагалі з формулювання мети починаються усі німецькі положення тих чи інших випробувань.

Мета іспиту реалізується найкраще, якщо з одного боку виховання та підготовка цуценяти досягла рівня, коли природні задатки собаки розкриті і можуть бути зафіксовані, а з іншого – вплив ведучого не перебиває загальний стан здібностей.

Із зазначених пунктів можна зауважити, що тест є важливим для виявлення породних задатків та вроджених якостей, які можна виявити на цьому етапі розвитку собаки. Вплив виховання ще не заважає прояву нахилів, проте воно вже має достатній рівень для того, щоб їх можна було оцінити. Слід зазначити, що більшість німецьких собак з перших днів свого життя, опиняються у атмосфері перманентної підготовки до майбутнього мисливського життя [2]. У нашій країні часто собак перший раз вивозять у поле, чи віддають на інтенсивне натаскування, лише у віці 1,5 року, внаслідок чого більшість вроджених якостей знищено або деформовано на тлі некоректного виховання чи інших факторів впливу зовнішнього середовища.

Оцінка племінної якості батьків значно полегшується через тестування якомога більшої кількості цуценят з одного приплоду [1]. Лише таке ставлення до визначення племінної цінності батьків, на думку німецьких спеціалістів, є єдино правильним. На жодні, отримані раніше, звання і титули не зважають, оскільки титули у собаківництві не успадковуються. І навпаки, відсутність у предків регалій не означає, що нащадки у майбутньому не отримають титулів. Наочний приклад – відомий німецький кобель *Grando von der Scladebacher ALM*. У собаки не було жодних титулів, однак це один з небагатьох псів, що став легендарним плідником: усі цуценята від нього мали чітко виражені робочі якості, а багато хто – ще й відмінний екстер'єр [2].

Для того, щоб випробування DERBY залишалися повноцінним інструментом племінної роботи, породні клуби та судді рівною мірою повинні через високі, але зрозумілі вимоги до роботи собак, прагнути до об'єктивності оцінок, що присвоюються на весняному тестуванні [1].

Саме через високий рівень вимог собаки досить рідко отримують найвищі оцінки, оскільки для цього необхідно продемонструвати роботу настільки чітко, щоб дійсно запам'ятатися суддям. Таке ставлення нагадує процес оцінки собак на екстер'єрних виставках. Суворість і послідовність німецьких суддів відома в усьому світі, лише невелика кількість собак отримує від них оцінку «відмінно» за екстер'єр. Аналогічна ситуація

простежується і під час проведення випробувань DERBY – більшість собак успішно проходить тест, але не всі вони є видатними. Саме завдяки такому ставленню підтримується високий рівень конкуренції і якість племінної роботи з породою.

До польових випробувань допускаються усі німецькі курцхаари, народжені після 1 жовтня позаминулого року. Собаки мають бути зареєстровані у племінній книзі німецьких курцхаарів [1]. У цьому пункті положення наведено граничний вік собаки для випробувань Derby, що становить близько 18 місяців. Собака, який не пройшов випробування на польових іспитах DERBY у встановлений термін, вже не зможе пройти його пізніше, і, тим самим, позбавляється можливості участі у подальших великих племінних заходах.

Якщо у іспиті беруть участь більше як 3 собаки віком понад 15 місяців, випробування їх мають проводитись в одній групі [1]. У такий спосіб підвищується рівень об'єктивності суддівських оцінок, оскільки оцінюються собаки одного віку і рівня підготовки. Реалізація цього принципу на великих змаганнях дорослих собак досягається розділенням собак за статтю: суки змагаються в одній групі, пси – в іншій.

Суддівська бригада не може екзаменувати більше ніж шість собак за один день випробувань. У виняткових випадках керівник іспиту може допускати до оцінювання до восьми собак, якщо у полі, де проводиться іспит, багато пернатої дичини [1]. Обмеження кількості випробовуваних собак пов'язане з бажанням якісно їх оцінки без будь-якого поспіху. Немає жодного обмеження за часом: і для ведучих, і для суддів важливим є надання повної оцінки вроджених якостей собаки. На великих змаганнях дорослих собак в одній групі також випробовується не більше 5–6 особин, однак тут вже існують певні часові межі. Так, наприклад, на змаганнях Kleemann (Німеччина) у полі собаки працюють 4 рази по 15 хвилин, але це вже зовсім інший рівень підготовки та заходу [2].

У кожному виді випробування собаки проходять іспит індивідуально. Кожна собака неодноразово отримує змогу довести свої вміння. У звіті слід зазначати усі суттєві подробиці. Наприкінці випробувань, за рішенням судді, собаки проходять перевірку парного пошуку у полі, щоб за рівних умов встановити, яка собака найбільш вміло може використовувати своє чуття і знаходити більшу кількість дичини за менший проміжок часу. Відстань між двома собаками має бути такою, щоб не виникало необхідності ділити суддівську бригаду [1]. Такі запуски проводяться у тих випадках, коли необхідно виявити переможця поміж рівноцінних собак.

Під час польових випробувань основна увага приділяється визначенню якості чуття, швидкості, витривалості та планомірності пошуку, швидкості знаходження дичини, твердості стійки, слухняності собаки. Поряд з цим, велике значення має загальна поведінкова породна стійкість і високий ступень зрілості собаки при роботі [1].

Оцінюючи вроджені якості на іспиті DERBY необхідно зважати на молодість та малий досвід собаки, а також вплив ведучого на її поведінку [1].

Для полегшення роботи суддів та роз'яснення учасникам у положенні наводяться поняття, що використовуються під час випробувань. З досить чіткого формулювання видно, наскільки нелегким є доскональне описання собаки на папері і, яке велике значення у цьому процесі має суддя, його кваліфікація та досвід.

Оцінювання чуття є найважливішою та одночасно найважчою частиною польового іспиту. Чуття, значною мірою, можна опосередковано оцінити лише через точне спостереження за великою кількістю ознак. Оцінювання цього елемента потребує від судді високого рівня знань та великого досвіду, необхідно зважати на відповідні умови середовища, такі як характер рослинності, напрям вітру тощо. Від тонкості чуття собаки залежить стиль її роботи. Під час випробувань собаки з тонким чуттям «висять» носом у повітрі, відзначають чуттям дичину або птицю, швидко знаходять, далеко тягнуть і вміють точно показати дичину. Горизонтальне положення голови є більш бажаним за вертикальне, і є ознакою доброго чуття, що часто дає змогу зробити висновок про його якість [1]. Наведене формулювання терміна "чуття" трапляється також у положеннях про інші змагання курцхаарів. У зазначеному формулюванні містяться конкретні і, водночас, зрозумілі всім критерії, якими керуються судді при оцінюванні. Усі ці критерії взаємопов'язані, і, якщо розкласти їх на складові, можна побачити дальність, вірність і манеру причуювання, що використовуються при оцінці собак в Україні. Тобто критерії оцінки однакові, однак, підсумкова оцінка проводиться одним балом, а не трьома, як у нашій країні.

Пошук повинен бути активним, планомірним, постійним і витривалим, у жодному разі не хаотичним, без концентрації та сталості. Стиль пошуку має визначатись умінням використовувати чуття та бажанням знайти дичину. У решті пошук оцінюється тим вище, чим краще він узгоджується із ландшафтом та напрямом вітру. Правильний розподіл простору, гарний хід по вітру, цілеспрямований підхід до укриттів мають таке ж велике значення для оцінки пошуку, як і, відповідний угіддям та рослинному покриву, темп, і плавний, цілеспрямований та витривалий галоп. Стиль пошуку врешті-решт дає змогу зауважити про характер, збалансованість і внутрішній спокій собаки [1]. Може скластися враження повної тотожності з вимогами до пошуку, діючими в Україні, однак, на практиці це не зовсім так.

Пошук класичним «човником» від собаки вимагається виключно у відкритому і рівному полі. При повній відсутності у такому полі птиці, собака здійснює пошук, переважно, у кущах і канавах, де хід «човником» неможливий за визначенням. Взаємозв'язок якості пошуку з характером собаки у ще раз підкреслює цілісний підхід німецьких спеціалістів до оцінки: собака є єдиною і неподільною системою [2].

Під час оцінювання стійки собака має зробити стійку або лягти, починаючи знайдену ним нерухому пернату дичину. Короткочасного призупинення недостатньо. Як стійка може оцінюватися лише стійка перед дичиною. «Дуже хороша» стійка, окрім іншого, виявляється в тому, що собака вистоює певний час або переслідує без великого натиску рухому, не-

видиму дичину. Повторювана переконлива стійка без дичини (порожня) є ознакою нетвердої стійки і оцінюється як недолік. «Наскок» на пернату дичину, що злетіла, на випробуваннях DERBY не вважається за недолік. При нестачі дичини відповідно оцінюється стійка за чотириновою дичиною [1]. Взагалі досить важко часом буває розділити «наскок» і «суперечку». Українськими експертами частіше виноситься вердикт – «суперечка». Німецькі спеціалісти є більш лояльними, і очевидна для наших спеціалістів «суперечка» оцінюється ними, як «наскок».

Поведінка характеризується керованістю собаки, способом співпраці з ведучим і в його бажанні служити ведучому [1]. Для нас звичніше цей розділ називати «контакт з ведучим». Відмінності оцінювання за цим пунктом неістотні.

Наполегливість і слухняність собаки слід визначати якомога точніше, використовуючи спостереження, що проводяться впродовж усього іспиту та враховувати в оцінці відповідно до власного вільного судження [1].

Слухняність, на відміну від керованості, розуміють як, зумовлену вихованням і натаскуванням, форму прямого підпорядкування. Ведучий односторонньо вимагає його від собаки. На іспитах DERBY слухняність оцінюють, коли собака, не поглинений пошуком дичини, за свистком чи командою свого ведучого, добровільно підходить до нього і дає змогу надіти поводок [1]. Слухняність молодого собаки оцінюється тільки тоді, коли він не чує носом дичину, оскільки це може серйозно відволікати його від команд ведучого. У моменти розбору запахів дичини собакою на супутню цьому «глухоту» не зважають, і оцінка не знижується.

Під час визначення недоліків та ставлення до пострілу недоліками вважають:

- навмисну відмову від дичини (собака відвертається від дичини);
- повторювану впевнену стійку без підйому дичини;
- підняття у повітря пернатої дичини без попереднього її відпрацювання або прохід повз пернату дичину (пропуск), якщо причиною цього є недостатні показники чуття;
- зштовхування птиці «на вітер» без причуювання після проходу під нею оцінюється як невияв чуття, внаслідок недостатньої підготовки до випробувань DERBY [1].

Аналіз недоліків дає нам змогу з упевненістю стверджувати про таке ж, як і в нашій країні, ставлення німецьких спеціалістів до відпрацювання собакою птиці.

Під час індивідуального пошуку кожного собаки, для встановлення його можливого страху перед пострілом або чутливості щодо пострілу, двічі стріляють шротом через проміжок часу мінімум 20 секунд. [1]. Практика є аналогічною прийнятій в Україні, однак, зважаючи на вік собаки, абсолютно не обов'язково, а навіть, навпаки, не бажано, щоб собака у момент пострілу відпрацьовував птицю на стійці [4.1]. Оцінюється виключно ставлення собаки до пострілу у звичайній обстановці поля.

Після аналізу основних пунктів положення про проведення весняних іспитів DERBY можна зауважити, що поняття та терміни, які застосову-

ються при оцінці собак в Україні та Німеччині, здебільшого, схожі за формулюванням. Однак, існують певні відмінності за змістом, що виявляється у визначенні певних характеристик, які тісно пов'язані одна з одною і загалом становлять неподільну систему оцінювання.

Висновки

1. У Німеччині тест DERBY є важливим та обов'язковим для кожної племінної тварини, що має допуск до відтворення. Окрім вроджених якостей собаки, зважають також на відповідальність власника щодо виховання тварини, її морального та фізичного стану у ранньому віці.

2. В Україні іспит DERBY проводиться клубами курцхаара за власним бажанням членів клубу. Участь у ньому не є обов'язковою для отримання собакою племінного статусу. У розведенні використовують навіть тих собак, які мають оцінки лише за екстер'єр, без підтвердження робочої кваліфікації. Це значно шкодить стану породи на території України.

3. Введення в Україні обов'язкового випробування DERBY або аналогічного методу оцінки для молодих собак дасть змогу значно поліпшити ситуацію у племінній роботі з породою, тим самим гарантувати подальше удосконалення селекційної роботи з породою німецької короткошерстої лягавої.

4. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні екстер'єрно-конституційної специфіки собак породи німецький курцхаар різного походження.

Список літератури

1. Deutsch-kurzhaar-verband e.v. Ordnung für Frühjahrszuchtprüfung – DERBY – vom 17. März 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.deutsch-kurzhaar.de/Derby-2007.pdf>.

2. Борисенко А. Оценка врожденных качеств курцхааров в Германии: весенние испытания DERBY и осенние Solms [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kurzhaar.in.ua>.

3. Власов Н. Н. Легавые собаки / Н. Н. Власов, А. В. Камарницкий. – М.: Агропромиздат, 1985. – 183 с.

4. Коваленко Б. Кинология – состояние, проблемы, перспективы / Б. Коваленко // Мисливські собаки. – 2010. – № 6. – С. 10–11.

5. Малов О. Л. Немецкий курцхаар от А до Я / Малов Олег Львович. – Триада Лтд, 2000. – 314 с.

Представлен анализ основных пунктов положения о проведении весенних полевых испытаний DERBY (Германия) для легавых собак в возрасте до 1,5 года. Определена целесообразность введения аналогичных обязательных испытаний в Украине для улучшения племенной работы с собаками породы немецкий курцхаар.

Немецкий курцхаар, полевые испытания DERBY, племенная работа.

The article presents the analysis of the main points of provisions for spring field tests DERBY (Germany) for Pointing Dogs aged 1.5 years.

Determined advisability of introducing similar mandatory tests in Ukraine to improve the breeding of German shorthaired pointer.

German shorthaired pointer, field tests DERBY, breeding.